

บทที่ 4

สภาพทั่วไปของพื้นที่การศึกษา

ผลการศึกษาสภาพทั่วไปของหมู่บ้านห้วยต้นดุ่ม ตำบลห้วยลาน อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีข้อมูลของหมู่บ้านห้วยต้นดุ่ม นอกจากการศึกษาจากเอกสารแล้ว ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่ในการศึกษาภาคสนามเพื่อสอบถามข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มเพิ่มเติม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้รู้ในหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่

1. พ่ออุ้ยหล้า เจริญใจ ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน โรงเรียนและวัดบุญชุม
2. แม่อุ้ยหลาน บัวชุม ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับประวัติศาลเจ้าพ่ออัมพร
3. แม่อุ้ยป้อ เผ่าแก้ว ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับประวัติศาลเจ้าพ่ออัมพร
4. แม่อุ้ยจ้อย เจริญใจ ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับประวัติศาลเจ้าพ่ออัมพร
5. แม่อุ้ยดี คำฟู ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับประวัติศาลเจ้าพ่ออัมพร
6. นายหึ่ง เจริญใจ ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับประวัติศาลเจ้าพ่ออัมพร
7. พระสงกรานต์ อุดมภูมิ ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับประวัติวัดบุญชุม
8. พ่อหนานแดง บัวละภา ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับประวัติวัดบุญชุม
9. นายประสาธ คักดีสูง ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับประวัติวัดบุญชุม
10. นางสาวธิดาพร บัวชุม ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ เกษตรกรรมของชาวบ้าน

สภาพของพื้นที่ในการศึกษาทางกายภาพและวิถีการดำรงชีวิต

หมู่บ้านห้วยต้นดุ่ม ตำบลห้วยลาน อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอดอกคำใต้มีระยะห่างจากอำเภอดอกคำใต้ ประมาณ 20 กิโลเมตร การคมนาคมใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลขที่ 1021 (สายพะเยา-เชียงคำ) อาณาเขตทางด้านทิศเหนือ ติดกับ หมู่บ้านทุ่งต้นศรี ตำบล ห้วยลาน ทางด้านทิศใต้ติดกับหมู่บ้านคำ ตำบลป่าซาง ด้านทิศตะวันออกติดกับ วัดพระธาตุจอมไคร้ ตำบลห้วยลาน และสำหรับด้านทิศตะวันตกติดกับหมู่บ้านหนองลาว ตำบลห้วยแก้ว ซึ่งทั้งหมดก็เป็นหมู่บ้านที่อยู่ภายในอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

สำหรับสภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของหมู่บ้านห้วยต้นดุ่ม เป็นพื้นที่ราบตอนกลาง และมีภูเขาสูงล้อมรอบทางทิศตะวันออกและทิศใต้ โดยมีลำน้ำซึ่งเรียกว่า "ห้วยต้นดุ่ม" ไหลผ่านเหมาะสำหรับการเพาะปลูกทำการเกษตรอย่างยิ่ง

จากการได้พูดคุยกับอดีตผู้ใหญ่บ้านห้วยต้นดุ่มและเป็นผู้อาวุโสที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ นั่นก็คือ พ่ออุ้ยหล้า เจนใจ ได้บอกเล่าถึง ความอุดมสมบูรณ์ของหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มในสมัยอดีต ว่า

"จ้าวต่างข้าวเดินลัดต่อเฟื่อง บ่ หั้น" (พ่ออุ้ยหล้า เจนใจ, สัมภาษณ์)

หมายความว่า ในสมัยก่อนการปลูกข้าวในที่ดินบริเวณของหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มได้ผลดีมาก ๆ ชาวบ้านจะปลูกข้าวได้ต้นสูงและข้าวเม็ดใหญ่ ขนาดว่าชาวบ้านเก็บเกี่ยวแล้วเหลือเพียงตอของต้นข้าวหรือ ช้างข้าว แม้ว่าเราจะเอากระสอบข้าวใส่บนหลังวัวเดินแล้วเดินผ่านเข้าไปในที่นาที่ทำการเก็บเกี่ยวแล้ว เราก็จะไม่สามารถเห็นแม้กระทั่งกระสอบข้าวที่อยู่บนหลังวัว เนื่องจากความสูงของต้นข้าวมีความสูงมาก

แสดงให้เห็นได้ว่าที่ดินบริเวณหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มในสมัยนั้นมีความอุดมสมบูรณ์มากนั่นเอง ด้วยสาเหตุนี้เองทำให้ พ่ออุ้ยหล้า เจนใจ ได้ตั้งข้อสังเกตถึงความน่าจะเป็นของการหลั่งไหลเข้ามาของผู้คนจากต่างถิ่นที่พาครอบครัวเข้ามาตั้งบ้านเรือนและทำมาหากินในพื้นที่ของหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มมีจำนวนมากขึ้น จนทำให้ประชากรในหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น ซึ่งข้อมูลจากการสำรวจจำนวนประชากรของหมู่บ้านห้วยต้นดุ่ม โดยองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยลาน และทำการบันทึกไว้ในเอกสาร "ปัญหาความต้องการของชุมชนเพื่อประกอบการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549-2551) ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยลาน" พบว่า มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 2,769 คน แยกเป็นเพศชาย จำนวน 1,309 คน และ เพศหญิง จำนวน 1,460 คน

เดิมทีเดิวนั้นหมู่บ้านห้วยต้นดุ่ม คือ หมู่ 4 ของตำบลห้วยลาน อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา แต่เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ทางราชการจึงให้มีการแบ่งการปกครองของหมู่บ้านห้วยต้นดุ่ม ออกเป็น 5 หมู่ ประกอบด้วย

หมู่ 4 "บ้านห้วยต้นดุ่มเหนือ"	โดยมี นายจ่มัง สิงห์ชัย เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ 6 "บ้านห้วยต้นดุ่มใต้"	โดยมี นายน้อย เจนใจ เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ 9 "บ้านห้วยต้นดุ่มน้ำขำ"	โดยมี นายอาคม พันธุ์พืช เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ 13 "บ้านห้วยต้นดุ่มกลาง"	โดยมี นายถวิล อินทร์อร เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ 15 "บ้านห้วยต้นดุ่มทรายทอง"	โดยมี นายณรงค์ชัย วงศ์แก้ว เป็นผู้ใหญ่บ้าน

และอยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยลาน ตำบลห้วยลาน อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

เนื่องจากพื้นที่ของหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มนั้นมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก เนื่องจากทั้งสภาพของพื้นที่ที่เป็นที่ราบและมีสาขาของแม่น้ำอิง ซึ่งที่ชาวบ้านเรียกกันว่า "ห้วยต้นดุ่ม" ไหลผ่าน การประกอบอาชีพหลักของชาวบ้านก็คือ การทำนา ปลูกข้าว ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำกันมานาน

นอกจากนั้นเมื่อหมดฤดูกาลเพาะปลูกข้าวแล้ว ชาวบ้านบางคนก็ทำการปลูกข้าวโพด ถั่วลิสง หรือ ปลูกผักสวนครัว เอาไว้ภายในที่นาของตนเพื่อไม่ให้พื้นที่ว่างไว้โดยเปล่าประโยชน์

ผู้ศึกษาได้พูดคุยกับแม่สมนึก เจนใจ (สัมภาษณ์เมื่อ 23 พ.ย. 48) ถึงการปลูกผักสวนครัว ไว้สำหรับรับประทานกันเองภายในครัวเรือนมีบ้างหรือไม่ เนื่องจากผู้ศึกษาสังเกตเห็นว่า แต่ละบ้านใน หมู่บ้านที่ผู้ศึกษาไปจักเรียนผ่านส่วนใหญ่จะไม่ปลูกพืชผักสวนครัว อาทิ ต้นหอม ผักชี หรือแม้แต่ ต้นพริก เป็นต้น เอาไว้ในบ้าน แต่จะเห็นคอกหมู คอกวัว คอกควาย เล้าเปิดและเล้าไก่ อยู่ภายใน บริเวณบ้านผู้ศึกษาจึงสอบถามกับแม่สมนึก แม่สมนึกอธิบายให้ผู้ศึกษาฟังว่า

ปลูกผักเอาไว้ในบ้าน บ่ ได้ จัว ควาย เปิด ไก่ มั่นคุย เป็นไปปลูกไว้ที่ไสนาปุ่น ฟ่อง กะปลูกเอาไว้ขาย ถ้ามีนัก ฟ่องก็เอาไว้กิน แฮ่มอย่าง ดีบ้านมันกิด เป็นเลย บ่ ปลูก ผักกัน ถ้าบ้านเฮาปลูก จัว ควาย เปิด ไก่ ของบ้านคนอื่นมันก็ตึงมาคุย ก็เลย บ่ ยะ ตัดปัญหาไปเลยเอาดีบ้านไว้เลี้ยงจัว ควาย เปิด ไก่ อย่างที่เห็นนะ (แม่สมนึก เจนใจ, สัมภาษณ์)

หมายความว่า เนื่องจากบริเวณบ้านมีเนื้อที่จำกัด แม้ว่าบ้านเราปลูกผักต่าง ๆ ไว้ในบ้าน ปัญหาก็คือ จัว ควาย เปิด ไก่ ของคนอื่นเข้ามาทำลายอยู่ดี ดังนั้นเพื่อเป็นการตัดปัญหาความขัดแย้ง ด้วย ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็จะไปปลูกไว้ที่นาของตนเอง ถ้ามีมากก็จะเอามาขายบ้าง หรือ บางคนก็ ปลูกเอาไว้กินเอง

ด้วยเหตุนี้ ในบริเวณบ้านชาวบ้านจึงเลือกที่จะเลี้ยงสัตว์มากกว่าที่จะปลูกพืชผักกัน จากความกรุณาของแม่สมนึก ทำให้ผู้ศึกษาได้คลายความสงสัยเกี่ยวกับหมู่บ้านที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ เป็นเกษตรกรแต่ทำไมภายในบ้านจึงไม่มีพืชผักสวนครัวปลูกไว้บ้าง เพื่อจะได้ไม่ต้องซื้อเป็นการ ประหยัดก็กระจางขึ้น ว่าแท้จริงแล้วพืชผักสวนครัวเหล่านั้นไม่จำเป็นต้องปลูกไว้ในบริเวณบ้านก็ได้ เพราะหากต้องการใช้ชาวบ้านซึ่งมีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร หรือ เป็นชาวนา ก็ต้องไปทุ่งนาทุกวัน อยู่แล้วนั่นเอง จึงไม่ใช่ปัญหาในยามที่ต้องการจะใช้พืชผักต่าง ๆ

จากการสัมภาษณ์ แม่ฮ้อยดี คำฟู (สัมภาษณ์เมื่อ 23 พ.ย. 48) เกี่ยวกับความเป็นอยู่ ชาวบ้านสมัยอดีต ซึ่ง แม่ฮ้อยดี คำฟู ได้พูดถึงการกินการอยู่ในสมัยอดีตว่า

"สมัยตะกอน ข้าว น้ำ ผัก ปลา บ่ มีอด บ้านเฮามันสมบูรณ์ อะหยังกะ บ่ ต้องซื้ออย่าง บ่าเดียว ข้าวกะปลูกเอาคนเดียว ปลากระตังจ้ำ จ่อมเบ็ดฟ่อง ตอดแห จัว ควาย กะมี หมูกะเลี้ยง เปิด ไก่ เฮาเลี้ยงฟ่อง เป็นเลี้ยงฟ่อง กะปันกันกินตวย ถ้ามีนักแต่ ๆ กะขาย บ่าเดียวอะหยังกะได้ซื้อหมด" (แม่ฮ้อยดี คำฟู, สัมภาษณ์)

ได้ความว่าในสมัยอดีต ชาวบ้านจะผลิตอาหาร ปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ อาทิ สุกร จัว ควาย เปิด ไก่ เป็นต้น เพื่อใช้เป็นอาหารภายในครัวเรือน และหากผลผลิตมีปริมาณที่มากก็จะ

นำไปแบ่งปันญาติพี่น้องหรือ เพื่อนบ้านที่สนิทสนมกันบ้าง ในส่วนที่เหลือก็จะนำไปขายที่ตลาด ภายในหมู่บ้าน

ปัจจุบัน วิถีชีวิตของชาวบ้านมีความผสมผสานระหว่างการผลิตเอง กับ การใช้เงินตรา เพื่อซื้อขายสินค้าต่าง ๆ ที่เป็นผลผลิตภายในชุมชนเองและต่างชุมชน เวลาในยามที่ชาวบ้านว่างเว้นจากการทำนาหรือเลี้ยงสัตว์สมัยก่อนนั้น แม่อยู่ดี คำฟู บอกว่า

โห ตะกอนกะ บ้านเฮานี้หนาปลูกเก้ายาวไว้ที่บ้าน พอหมดหนานาแม่ยิงเอากะทอดผ้า ตะกอนแม่ยิงทุกคนจะต้องต่อผ้าจ้างต่อผ้า ถ้าบ่ จ้างกะไม่ได้ผัว บ่าอันกะมียากกว่าคนที่ปั่นต่อจ้าง ผ้าทุกอย่างเฮาต้องต่อคนเดียวเอาไวใช้ ขึ้นเอย มั่งกะ สะลีที่นอน ผ้าหมัดต้องต่อเอาไวใช้ มัน บ่ มีอื้อซื้ออย่างน่าเดียว (แม่อยู่ดี คำฟู, สัมภาษณ์)

หมายความว่า สมัยก่อนหลังจากหมดฤดูกาลทำนาแล้ว ผู้หญิงจะทอดผ้าเอาใช้ในครัวเรือน บริเวณบ้านก็จะปลูกผ้ายาว ที่สำคัญสุด หากผู้หญิงคนไหนทอดผ้าไม่เป็นก็อาจจะไม่ได้แต่งงานหรือไม่ก็หาคนแต่งงานด้วยยาก นั่นเอง

สำหรับการประกอบอาชีพหลักของชาวบ้านหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำนา จากการที่ได้พูดคุยกับ นางสาวธิดาพร บัวชุม (สัมภาษณ์เมื่อ 3 ธ.ค. 48) เกี่ยวกับสถานการณ์ของการประกอบอาชีพทำนาของชาวบ้านในหมู่บ้านมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง ระบบเศรษฐกิจกระแสหลักเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีการผลิตแบบดั้งเดิมของชาวบ้านหรือไม่ ก็ทำให้ได้ข้อมูลว่า แม้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือเป็นชาวนา อีกทั้งมีที่ดินสำหรับเพาะปลูกแต่ปัญหาที่มีก็คือ ครอบครัวยุคใหม่ที่มีที่นาแต่ไม่มีแรงงานที่เป็นสมาชิกภายในครอบครัวทำเพราะ สมาชิกบางคนออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน หรือ เข้ากรุงเทพฯ มาทำงานในโรงงาน, ค้าขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป บางคนก็รับราชการหรือทำงานบริษัท เป็นต้น สำหรับครอบครัวที่ไม่มีที่นาแต่มีแรงงานทำ ซึ่งก็เป็นชาวบ้านทั้งที่อยู่ในหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มและมาจากต่างหมู่บ้านเพื่อมารับจ้างทำนา เช่น ชาวบ้านจากหมู่บ้านหนองลาวซึ่งเป็นหมู่บ้านใกล้เคียง เพราะบ้านหนองลาวเป็นหมู่บ้านที่เกิดขึ้นมาใหม่ ทำให้ชาวบ้านของหมู่บ้านบางครอบครัวพึ่งจะอพยพย้ายถิ่นฐานมาและไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เนื่องจากที่ดินส่วนใหญ่ในบริเวณนั้นถูกจับจองและมีเจ้าของหมดแล้ว จึงต้องมารับจ้างทำนาให้กับผู้อื่นซึ่งมีที่นาแต่ขาดแรงงาน เป็นต้น

การว่าจ้างแรงงานให้ทำนาแทน หรือการให้เช่าที่ดินเพื่อทำนาในแต่ละปีของหมู่บ้านห้วยต้นดุ่ม ได้แก่

1. การให้เช่าทำนาโดยคิดค่าเช่าเป็นเงิน หลังจากการเก็บเกี่ยวแล้วเสร็จผู้เช่าก็จะนำเงินค่าเช่ามาจ่ายให้ตามที่ได้ตกลงกันไว้ ซึ่งในรูปแบบนี้เจ้าของที่จะไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ หรือ จะเรียกว่า เจ้าของที่นาไม่ต้องยุ่งเกี่ยวกับการทำนา กระบวนการต่าง ๆ ในการทำนา ตั้งแต่การไถ หว่าน เก็บเกี่ยว จะเป็นหน้าที่รับผิดชอบของผู้เช่าที่นาทั้งหมด

2. การให้เช่าทำนาโดยคิดค่าเช่าเป็นข้าว ซึ่งจะขึ้นอยู่กับการตกลงระหว่างผู้เช่าที่นา กับเจ้าของที่นา โดยทั่วไปเจ้าของที่นาจะคิดค่าเช่า ในอัตราส่วน ที่นา 1 ไร่ ต่อ ข้าวเปลือก 1 กระสอบ ซึ่งเท่ากับ 4 ถึง ถ้าคิดเป็นลิตรก็เท่ากับ 80 ลิตรต่อไร่

3. การว่าจ้างแรงงานเป็นรายวัน ในอัตรา 150-200 บาทต่อคนต่อวัน ในกรณีนี้เจ้าของ ที่นาจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่มี ซึ่งผลผลิตก็จะเป็นของเจ้าของที่

4. ปัจจุบันเทคโนโลยีพัฒนามากขึ้น สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้คนเป็นอย่างมาก ซึ่งก็ไม่เว้นในเรื่องขั้นตอนของการทำนา ตั้งแต่การไถเพื่อเตรียมดินสำหรับปลูกข้าว ดังนั้นรถไถนา จึงเป็นอีกหนึ่งเทคโนโลยีเข้ามาช่วยให้ชาวบ้านสามารถประหยัดเวลาและแรงงานในการไถที่นา แต่รถไถนามีราคาค่อนข้างสูงจึงเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีทุกครัวเรือน ดังนั้นจึงเกิดการให้เช่ารถไถนา โดยมี อัตราค่าเช่าเป็นไร่ ไร่ละ 300 บาท ซึ่งรวมค่าน้ำมันแล้ว

5. เมื่อทำการเพาะปลูกจนมาถึงขั้นตอนของการเก็บเกี่ยวเทคโนโลยีก็เข้ามาเกี่ยวข้อง อีกเช่นกัน นั่นคือ การว่าจ้างรถไม่ข้าว ซึ่งอัตราค่าบริการจะคิดเป็นบิ๊บ บิ๊บละ 3 บาท (ขนาดบิ๊บใส่ น้ำมันพืช)

ประวัติของหมู่บ้านห้วยต้นดุ่ม

ประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านห้วยต้นดุ่ม ตำบลห้วยลาน อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอ ดังนี้

"บ้านห้วยต้นดุ่ม" เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่อยู่ในเขตการปกครองขององค์การปกครองส่วน ตำบล ห้วยลาน (อบต.ห้วยลาน) อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

คำว่า "ห้วยต้นดุ่ม" สันนิษฐานว่าเป็นการเรียกตามชื่อของลำน้ำสายหนึ่งที่ไหลผ่านหมู่บ้าน และมีต้นไม้เนื้อแข็งชนิดหนึ่ง ชาวบ้านเรียกว่า "ต้นดุ่ม" ซึ่งขึ้นอยูริมลำห้วยเป็นจำนวนมาก จึงพากันเรียกชื่อของหมู่บ้านว่า "บ้านห้วยต้นดุ่ม"

จากการบอกเล่าของพ่ออ้อยหล้า เชนใจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 พ.ย. 48) ถึงบรรพบุรุษ ผู้ที่เริ่มเข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐานที่หมู่บ้านห้วยต้นดุ่ม ก็คือ ครอบครัวของพ่อแสนแก้วกับแม่พูน แม่เฮือนมูลและพ่อเต็ม พร้อมกับครอบครัวของเพื่อนบ้านชาวดอกคำใต้และบ้านคำอีกจำนวนหนึ่ง ที่ต้องการขยายขยายที่อยู่ใหม่จึงพากันมาตั้งหมู่บ้านขึ้น ซึ่งในช่วงแรกของการตั้งหมู่บ้านนั้น มี ตระกูลดั้งเดิมอยู่ 3 นามสกุล อันได้แก่ นามสกุลเชนใจ มาจาก พ่ออ้อยเต็ม กับ พ่ออ้อยใจ (ลูกเขย) เอาชื่อมารวมกันเป็น เต็ม + ใจ และเพี้ยนจนมาเป็น เชนใจ, นามสกุลใสสม และ นามสกุลพันธุ์พืช

สิ่งที่พบว่าเกิดขึ้นพร้อมกับการก่อตั้งหมู่บ้าน นั่นก็คือ ความเชื่อเรื่องผีเจ้าบ้าน หรือ ที่ ชาวบ้านเรียกว่า เจ้าพ่ออัมพร การรู้จักเคารพนบนอบและความเกรงใจทั้งต่อบุคคลและต่อสถานที่

อีกทั้งการนับถือ จ้าวป่า จ้าวเขา จ้าวที่ จ้าวทาง และศรัทธาในสิ่งที่มีอาคมมองเห็นได้แต่เป็นที่พึ่งทางใจอีกอย่างหนึ่ง นับว่าสิ่งที่กล่าวมานี้จะเรียกได้ว่าเป็นคุณสมบัติส่วนหนึ่งของคนไทยก็ว่าได้ ดังนั้น ศาลเจ้าพ่ออัมพร ก็มีขึ้นพร้อม ๆ กับการเกิดขึ้นของหมู่บ้าน เพราะชาวบ้านนับถือและเรียกท่านว่า เป็น "ผีเจ้าบ้าน" ที่จะคอยปกป้องรักษาภยันตรายต่าง ๆ แก่หมู่บ้านและชาวบ้าน อีกทั้งยังคอยช่วยให้การทำมาหากินไม่ฝืดเคือง ไม่แร้นแค้น ให้มีความอุดมสมบูรณ์

ภาพที่ 4.1

ศาลเจ้าพ่ออัมพร

สำหรับการแสดงความเคารพหรือเป็นการขอขมานั้น แม่อุ้ยหลานกับแม่อุ้ยป้อเล่าให้ฟังว่า กู้ปีเฮากะจะเอาของมาถวายเป็น ปีละ 2 เตือ กะมียามเดือน 4 หลังแล้วนา เฮากะจะเอาข้าวใหม่มาถวายฮื้อเจ้าป้อเป็น เป็นการขอบคุณเจ้าป้อดีเป็นจ้วยฮื้อหยะนา ได้ผลดี แฮ่มเตือกะเป็นเดือน 9 อันนี้เป็นป่าเวนี้ใหญ่ เฮาจะเลี้ยงเจ้าป้อเป็นสัตว์ใหญ่ อย่างหมู บ่าอันกะเป็นจัว แต่ต่อนเลี้ยงเดือน 4 เฮาจะเลี้ยงไก่ บ่าอันกะเป็นเป็ด (แม่อุ้ยป้อ คำฟู, สัมภาษณ์)

หมายความว่า ทุกปีชาวบ้านจะต้องนำเครื่องเซ่นไหว้มากถวายศาลเจ้าพ่ออัมพร ปีละ 2 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 ในเดือน 4 ตามปฏิทินพื้นบ้านซึ่งตรงกับเดือนมกราคม คือ หลังจากเสร็จสิ้นจากการทำนาจนเก็บเกี่ยวข้าวใหม่แล้ว ชาวบ้านจะนำข้าวใหม่มาถวายเจ้าพ่อ เพื่อเป็นการขอบคุณที่ท่านช่วยให้ทำการเพาะปลูกจนได้ผล ครั้งที่ 2 ในเดือน 9 ตามปฏิทินพื้นบ้านซึ่งตรงกับเดือนมิถุนายน ซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นการบูชาสักการะ หรือการบวงสรวงประจำปี จะทำยิ่งใหญ่กว่าการบวงสรวงในเดือน 4 และจะใช้สัตว์ใหญ่เช่น ไหว้ เช่น หมู หรือ วัว ซึ่งในเดือน 4 นั้น ชาวบ้านจะใช้ไก่หรือไม้ก้ให้เปิดเป็นเครื่องเซ่นไหว้

"วันปีใหม่เมือง เฮาจะไปรดน้ำดำหัวเจ้าป้อใน วันปากปี" (แม่อุ้ยจ้อย เจนใจ, สัมภาษณ์)

คือ ในวันสงกรานต์ ซึ่งชาวบ้านจะเลือกเอา "วันปากปี" คือ วันแรกของปีใหม่ตามปฏิทินพื้นเมืองซึ่งจะตรงกับวันที่ 16 เมษายน ชาวบ้านก็จะพากันมารดน้ำดำหัวเจ้าพ่อ

นอกจากเจ้าพ่ออัมพรแล้ว หมู่บ้านห้วยตันดุ่มยังมีเจ้าพ่อที่คอยดูแลเรื่องน้ำท่าฟ้าฝนให้แก่ชาวบ้านด้วย ชาวบ้านพากันเรียกขานกันว่า "เจ้าพ่อธง" หรือ "เจ้าพ่อขุนน้ำ" และภรรยา คือ "เจ้าแม่แก้วสายฝน" ซึ่งเป็นเทพผู้คอยเรียกฝนให้มาตกบริเวณหมู่บ้านในฤดูทำนา

เมื่อมีผู้คนซึ่งอพยพมาจากจังหวัดใกล้เคียง เช่น แพร่ ลำปาง เพื่อมาหาที่ตั้งถิ่นฐานมาหาที่ดินทำมาหากินและสร้างครอบครัวใหม่ จนทำให้มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นหมู่บ้าน ชาวบ้านก็คิดว่าน่าจะมีวัด จากคำบอกเล่าของ พ่ออุ้ยหล้า เจนใจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 พ.ย. 48) เล่าให้ฟังว่า ประมาณปี พ.ศ. 2228 เมื่อสมัยเริ่มตั้งหมู่บ้านห้วยตันดุ่มนั้น พ่อแสนอินตา ซึ่งเป็นผู้นำหมู่บ้านสมัยนั้น พร้อมกับชาวบ้านที่มาตั้งบ้านเรือนที่นี่ ได้มองเห็นความสำคัญทางศาสนาเพื่อใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้าน จึงได้สำรวจหาสถานที่เพื่อจัดตั้ง "อาราม" ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีฐานะเป็นวัดดังเช่นปัจจุบัน เนื่องจากไม่มีการผูกเขตพัทธสีมาและสร้างเป็นเพียงกุฏิหลังคามุงจากเท่านั้น ปัจจุบันวัดบุญชุมมีพระอุโบสถหลังใหม่ โดยใช้การระดมทุนจากชาวบ้านตามแต่ศรัทธา

พ่ออุ้ยหล้า เจนใจ ได้เล่าต่ออีกว่า

ในสมัยที่ป้อเป็นป้อหลวงบ้าน กำแพงวัดสมัยนั้น เป็นบะดินก็สีแดงก่อ แล้วกะเกาขนาด ตั้ววัดกะกิด ป้อกะเลย อ้องกรรมการวัดมาประชุมกัน ว่าเขาจะแบ่งกำแพงวัดกันแถมใหม่ดีก่อ ฝั้นหั้นตวยพ้อง ต่อนตีประชุมกัน แต่ละคนกะบ่าหือบ่าอือว่าจะเอากะบ่าเอา ป้อกับ ป้ออุ้ยเฮือน เจนใจ โกกวาง กันทะวงค์ แล้วกะป้ออุ้ยเท้อ เจนใจ 4 คน จกสตาบค้ของตั้วเกาออกหะกะก่อน กำนี้พ้อจาวบ้านหันเข้าว่า ป้อหะแต่กะมาขอจ้วยบริจาคสตาบค้แบ่ง กะได้ไ้มาด้าวบ่าเตี้ยวนี้ (พ่ออุ้ยหล้า เจนใจ, สัมภาษณ์)

ได้ความว่า ในสมัยการปกครองของพ่ออุ้ยหล้า เจนใจเป็นผู้ใหญ่บ้าน ตอนนั้นกำแพงวัดก่อขึ้นด้วยอิฐมอญสีแดง และมีสภาพที่ทรุดโทรมแล้ว อีกทั้งบริเวณวัดก็ดูคับแคบ จึงมีการประชุมกรรมการวัดขึ้นเพื่อจะสร้างกำแพงวัดขึ้นใหม่ ซึ่งในขณะนั้นสมาชิกก็ดูไม่ค่อยมั่นใจว่าจะสามารถสร้างได้สำเร็จหรือไม่ พ่ออุ้ยหล้าพร้อมกับพันธมิตรอีก 3 คนได้แก่ พ่ออุ้ยเฮือน เจนใจ, โกกวาง กันทะวงค์ พ่ออุ้ยเท้อ เจนใจ (ซึ่งทั้ง 3 ท่าน เสียชีวิตแล้ว) ได้เอาเงินส่วนตัวซื้อเหล็ก และทำการว่าจ้างช่าง ชื้อพ่อนานนวลมาสร้างให้ โดยเริ่มสร้างตั้งแต่ประตูวัดยาวไปสุดฝั่งซ้ายมือและเสร็จ ทำให้ชาวบ้านเห็นและเข้ามาเสนอตัวขอบริจาคเงินเพื่อสมทบสร้างกำแพงวัดจนกระทั่งสามารถสร้างกำแพงจนเสร็จในที่สุด

เมื่อมีผู้คนมากขึ้นจนกลายเป็นหมู่บ้าน และสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับหมู่บ้านก็คือ ความเชื่อในผีเจ้าบ้านซึ่งเป็นการแสดงความเคารพต่อธรรมชาติ และลำดับต่อมาก็มีการสร้างวัดเพื่อเป็นสถานสำหรับยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านในหมู่บ้านตามหลักศาสนาพุทธ นอกจากสิ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้นที่ชาวบ้านให้ความสำคัญแล้ว โรงเรียนก็เป็นอีกหนึ่งสถานที่ที่ชาวบ้านให้ความสำคัญเพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับการถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ ค่านิยมต่าง ๆ สำหรับประวัติของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยลาน ผู้ศึกษาได้รวบรวมจากคำบอกเล่าของพ่ออุ้ยหล้า เจนใจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 พ.ย. 48) และนำมาเรียบเรียงเข้ากับเอกสารระบบของโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยลาน ปี 2547 และ ปี 2548 โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยลาน ได้รับการสถาปนาขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2474 ปัจจุบันมีอายุ 74 ปี ย้ายมาจาก “โรงเรียนประชาบาลประจำตำบลห้วยลาน (ขร.15)” ซึ่งเดิมตั้งอยู่ที่หมู่บ้านบ้านคามาทำการเปิดสอนที่วัดบุญชุม หมู่ที่ 4 ตำบลห้วยลาน พ่ออุ้ยหล้า เจนใจ เล่าความเป็นมาเป็นไปเกี่ยวกับโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยลานว่า

ในสมัยก่อนนั้นบ้าน เจนใจ เป็นบ่อหลวงบ้าน เป็น คนดีมีก้ำกืดดีขนาด เป็น กะ เป็นคนนำชาวบ้านมาช่วยกันถางป่าดีเป็นดีว่างกว้างเป็น 100 ไร่ เป็นบอกว่า จะเอาไว้แบ่งโรงเรียน แต่พอดีกับดีว่ามีชาวบ้านลูกจากเมืองแพร่มาขออยู่ด้วยบ่อ กำนันเป็นกะบ่อจะหะจะได จะไล่บ่าฮื้ออยู่ด้วยกะบ่าดีเป็นกะเลยแบ่งดีฮื้อ จาก ดี 100 กว่าไร่ บ่าเดียนีเหลืออยู่ 38 ไร่ กับ 3 งาน (พ่ออุ้ยหล้า เจนใจ, สัมภาษณ์)

หมายความว่า ต่อมาในสมัยการปกครองของกำนันบ้าน เจนใจ เป็นผู้นำชาวบ้านในหมู่บ้านห้วยตันด้อมมาช่วยกันจับจองและทำการแผ้วถางที่ดินที่ยังว่างเปล่าอยู่ ซึ่งเป็นที่ดินที่ตั้งอยู่ระหว่าง หมู่ 3 บ้านใหม่ และ หมู่ 4 บ้านห้วยตันด้อม ตำบลห้วยลาน มี เนื้อที่ประมาณ 100 ไร่ ในขณะเดียวกันนั้น มีผู้คนที่พาครอบครัวอพยพมาจากจังหวัดแพร่และมาขอแบ่งที่ดินบริเวณนั้นเพื่อตั้งบ้านเรือนอาศัยจากกำนันบ้าน เจนใจ ท่านก็แบ่งปันที่บางส่วนของบริเวณที่จะใช้สร้างโรงเรียนให้อยู่ จนมีเนื้อที่เหลือเพียง 38 ไร่ 3 งาน

ในสมัยนั้นชาวบ้านพากันเรียกว่า “โรงเรียนคอกม้า” เพราะ ลักษณะของอาคารเรียนที่สร้างขึ้นจากไม้ไผ่ เป็นอาคารชั้นเดียวหลังคามุงจาก พื้นเป็นดิน พ่ออุ้ยหล้า ได้อธิบายต่อถึงชื่อเรียกของโรงเรียนในสมัยนั้นที่ชาวบ้านพากันเรียกว่า โรงเรียนคอกม้าว่า

สมัยตะกอนบ้านเฮาดินมันดี ปลูกอะหยังกะขึ้น เก้าไผ่สมัยตะกอนลำเท่าหานี้ กะขอแสงจาวบ้านมาช่วยกันแบ่ง เอาตั้งแต่ช่วยกันตัดไม้ไผ่ แล้วกะเอามาฝังดิน วางติดกัน กะมีเว้นจองไว้ฮื้อลมเข้าน้อย แต่ละอ่อนน้อยลอดออกมาปได้หนา ทรงมันกะเลยเหมือนยังกับคอกม้า จาวบ้านกะปากันฮ้องว่าโรงเรียนคอกม้า ส่วน กระดานดำจาวบ้านกะแบ่งเอา เฮากะเอาไม้แป้นเป็นแผ่น ๆ มาต่อกันเป็นกระดาน ฮื้อครูใช้ชอล์กเขียนได้ (พ่ออุ้ยหล้า เจนใจ, สัมภาษณ์)

ได้ความว่า การสร้างอาคารเรียนสมัยนั้นก็อาศัยขอแรงจากชาวบ้านให้ช่วยกันตัดไม้ไผ่ และนำมาตั้งลำขึ้นตอกฝังลงกับพื้น โดยวางติดกัน 2 ลำ และเว้นช่องว่างแต่ไม่ให้เด็กลอดออกได้ ลักษณะคล้ายคอกม้าจึงที่มาของการเรียกชื่อสมัยนั้น สำหรับพื้นก็เป็นพื้นดินไม่ได้ปูอะไร เด็ก ๆ ก็ใช้นั่งเรียนกับพื้นดิน มีกระดานดำที่ชาวบ้านก็ช่วยกันทำขึ้นเอง โดยการนำไม้เป็นแผ่น ๆ มาต่อกัน และครูจะใช้ชอล์กเขียน เด็ก ๆ ที่ครอบครัวพอจะมีฐานะก็ใช้กระดานหินแทนสมุดและใช้ชอล์กเขียน แต่เด็กที่ครอบครัวมีฐานะยากจนพ่อแม่จะนำไม้มาทำเป็นแผ่นทาด้วยสีดำและใช้ เม็ดมะค่าเขียน แทนดินสอ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2510 ครูเปรม การเร็ว ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ และเป็นสมัยการปกครองของพ่ออุ้ยหล้า เจนใจ เป็นผู้ใหญ่บ้าน โรงเรียนได้รับอนุมัติให้เปิดทำการสอนถึงระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.7) และได้รับงบประมาณ จำนวน 250,000 บาท เพื่อนำมาสร้างอาคารเรียน แบบ 008 ขนาด 12 ห้องเรียน จำนวน 1 หลัง คณะครูและกรรมการการศึกษาโรงเรียนจึงร่วมประชุมและ มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแลการก่อสร้างอาคารเรียน โดยแต่งตั้งให้ พ่ออุ้ยหล้า เป็นประธาน และมีคณะกรรมการ 14 คน ได้แก่ ตัวแทนจากบ้านห้วยต้นดุ่ม 7 คน และ ตัวแทนจากบ้านใหม่ 7 คน สำหรับการสร้างอาคารหลังแบบ 008 ขนาด 12 ห้องเรียน ซึ่งมีงบประมาณอยู่เพียง 250,000 บาท การก่อสร้างบางส่วนจึงต้องขอแรงจากชาวบ้าน 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยต้นดุ่ม และ บ้านใหม่ ให้ช่วยกันตัดเสาขนาด 16 ศอกมา นอกจากนั้นก็ขอเรียกรายทั้งที่เป็นเงิน และ ไม้ จากชาวบ้านเพื่อนำมาสมทบสร้างอาคารเรียนจนเสร็จและยังใช้มาจนถึงปัจจุบัน

ทุนทางสังคมในหมู่บ้านห้วยต้นดุ่ม

ผลการศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่หมู่บ้านห้วยต้นดุ่ม ตำบลห้วยลาน อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา พบว่า หมู่บ้านห้วยต้นดุ่มตั้งแต่สมัยแรกเริ่มของการก่อตั้งหมู่บ้าน ลักษณะความสัมพันธ์ของชาวบ้านจะมีความเป็นเครือญาติ มีความผูกพันกันมาก มีการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้ออาทรกัน ปัจจัยหนึ่งที่เกิดลักษณะความสัมพันธ์เช่นนั้นก็มาจากสภาพแวดล้อมที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและมีความเหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะมีลำน้ำไหลผ่านหมู่บ้าน แม้จะเป็นเพียงลำห้วย ที่ชาวบ้านเรียกว่า “ห้วยต้นดุ่ม” นั้น แต่ก็มีปริมาณน้ำที่เพียงพอสำหรับใช้ในการเพาะปลูก นอกจากนี้แล้วความอุดมสมบูรณ์ของผืนดินที่ทำให้ผลผลิตจากการเพาะปลูกได้ผลดี ดังที่ พ่ออุ้ยหล้า เจนใจ ได้บอกเล่าให้ฟังที่ว่า

“จั่วต่างข้าวเดินลัดต่อเฟือง บ่ หั้น”

และ

“สมัยตะกอนบ้านเฮาดินมันดี ปลุกอะหยังกะขึ้น เก้าไผ่สมัยตะกอนลำเท่าชาหนึ่ง”

อีกทั้งยังมีคำบอกเล่าของ แม่ฮ้อยดี คำฟู ที่สามารถยืนยันได้ถึงความอุดมสมบูรณ์ของผืนดินหมู่บ้านห้วยต้นดุ่ม ที่ว่า

“สมัยตะกอน ข้าว น้ำ ผัก ปลา บ่ มีอด บ้านเฮามันสมบูรณ์ อะหยังกะ บ่ ต้องซื้ออย่างบ้าเดียว ข้าวกะปลูกเอาคนเดียว ปลากระด้างจ๋า จ่อมเบ็ด ตอดแห จัว ควาย กะมี หมูกะเลี้ยง เป็ด ไก่ เฮาเลี้ยงฟ่อง เป็นเลี้ยงฟ่อง กะปันกันกินควย ถ้ามีนกแต่ ๆ กะขาย บ้าเดียวอะหยังกะได้ซื้อหมด”

การที่ชาวบ้านหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน อีกทั้งความอุดมสมบูรณ์ของดินที่ทำให้การเพาะปลูกได้ผลดี ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ก็ยังเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อสภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ส่งผลให้สภาพของสังคมภายในหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มจึงเป็นสังคมชนบทที่ชาวบ้านสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

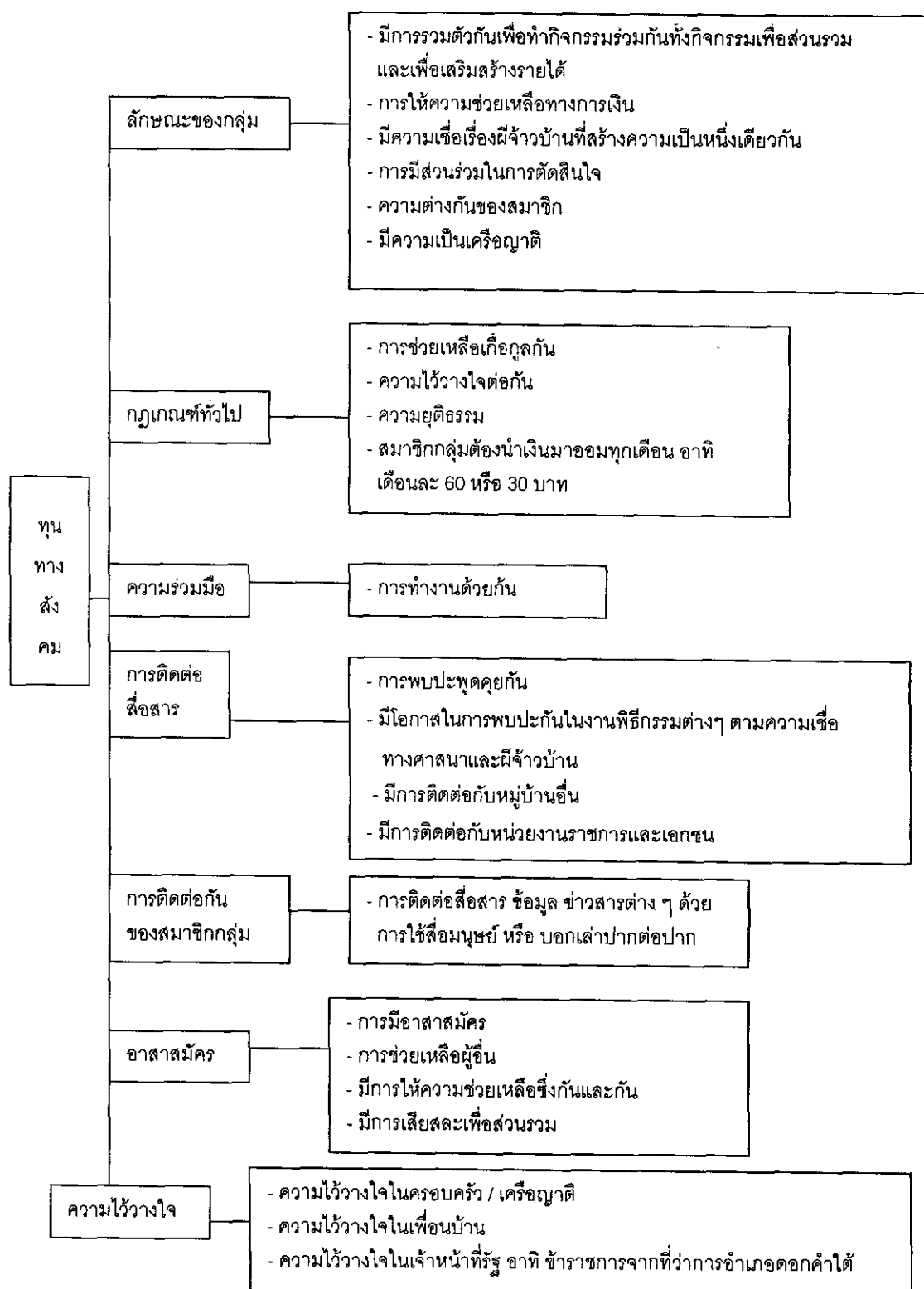
การมีความคิดความเชื่อเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ซึ่งชาวบ้านได้แสดงออกด้วยการให้ความเคารพนับถือผี ที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นเทพที่มีอยู่ในพื้นที่ก่อนที่ชาวบ้านจะเข้ามาอยู่ เมื่อตนเข้ามาอาศัยในพื้นที่ของเทพที่ปกปักรักษาอยู่เดิมก็ต้องให้ความเคารพ เพื่อให้ชาวบ้านอาศัยอยู่อย่างสงบสุข ทำไร่นาให้ได้ผลดี นำทำอุดมสมบูรณ์ ดังนั้น วิธีการดำรงชีวิตของชาวบ้านจึงเป็นได้อย่างเรียบง่าย เดินทางสายกลาง มีความสมดุล มีความพอเพียง ส่งผลให้ธรรมชาติคงความอุดมสมบูรณ์ไว้ได้จนทำให้มีผู้คนจากที่อื่นพากันอพยพมาตั้งรกรากในพื้นที่ของหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มเพิ่มขึ้น จะเห็นได้ว่าเมื่อเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านนั้นพบว่ามีตระกูลใหญ่ ๆ อยู่ 3 ตระกูล อันได้แก่ เจนใจ, ไสสม และ พันธุ์พืช ส่งผลให้ชาวบ้านมีการยึดมั่นในความเป็นเครือญาติเดียวกัน ในระยะเวลาต่อมาที่มีผู้คนจากที่อื่นอพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น ซึ่งนั่นก็หมายถึงการเป็นสมาชิกใหม่ หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นคนอื่นที่ไม่ใช่เครือญาติ คล้ายกับว่าจะก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างสมาชิกเก่ากับใหม่ขึ้นได้ แต่ความเชื่อและการนับถือผีเจ้าบ้านเป็นสิ่งที่ทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน นอกจากนั้นการมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการแสดงความเคารพนับถือผีเจ้าบ้าน ก็เป็นการสร้างโอกาสให้คนในหมู่บ้านได้มาพบปะกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งทำให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนม คั่นเคยกันมากขึ้น จากระบบคิดดังกล่าว ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนในหมู่บ้านมีความเอื้ออาทรกันช่วยเหลือกัน

จากผลการศึกษา เมื่อนำมิติทุนทางมิติทุนทางสังคมของ Narayan and Cassidy (2001 อ้างถึงใน ชวินทร์ ลีนะบรรจง และคณะ, 2547, น. 18) มาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา พบว่าภายในหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มมีทุนทางสังคมอยู่ซึ่งนำเสนอในรูปแบบภูมิที่ 4.1 ดังนี้

แผนภูมิที่ 4.1

ความเป็นทุนทางสังคมของหมู่บ้านห้วยต้นตุ่มโดยใช้มิติ

ทุนทางสังคมของ Narayan and Cassidy

แผนภูมิที่ 4.1 แสดงความเป็นทุนทางสังคมของหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มโดยใช้มิติทุนทางสังคมของ Narayan and Cassidy (2001 อ้างถึงใน ชวินทร์ ลีนะบรรจง และคณะ, 2547, น. 18)

จากแผนภูมิที่ 4.1 ชำงต้น พบว่า

1. ลักษณะของกลุ่ม ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความเป็นเครือญาติ, มีการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน, มีความเชื่อเรื่องผีเจ้าบ้าน, มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. กฎเกณฑ์ทั่วไป ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน, ความไว้วางใจต่อกัน, ความยุติธรรมต่อกัน
3. ความร่วมมือ ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การทำงานด้วยกัน
4. การติดต่อสื่อสาร ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การพบปะกันพูดคุยกัน, มีโอกาสในการพบปะกันในงานพิธีกรรมต่าง ๆ อาทิ พิธีการเซ่นไหว้ บวงสรวงเจ้าพ่ออัมพร ตามความเชื่อทางศาสนาและผีเจ้าบ้าน, ความเชื่อเรื่องผีปู่ย่า, มีการติดต่อกับหมู่บ้านอื่น, มีการติดต่อกับหน่วยงานราชการและเอกชน
5. การติดต่อกันของสมาชิกกลุ่ม ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การติดต่อสื่อสาร ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ด้วยการใช้สื่อมนุษย์ หรือ บอกเล่าปากต่อปาก
6. อาสาสมัคร ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีอาสาสมัคร, การช่วยเหลือผู้อื่น, การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน, การเสียสละเพื่อส่วนรวม อาทิ การสร้างอาคารเรียนที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “อาคารคอกม้า”
7. ความไว้วางใจ ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความไว้วางใจในครอบครัว, ความไว้วางใจในเพื่อนบ้าน, ความไว้วางใจในเจ้าหน้าที่ของรัฐ อาทิ ข้าราชการจากที่ว่าการอำเภอดอกคำใต้

สรุปความเป็นทุนทางสังคมของหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มเกิดจากผลสืบเนื่องของความเป็นเครือญาติที่มีความเป็นพวกพ้องเดียวกัน ส่งผลให้เกิดเป็นรูปแบบของวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อของหมู่บ้านห้วยต้นดุ่ม ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเรื่องผีปู่ย่าซึ่งเป็นเสมือนสัญลักษณ์การแสดงออกถึงความเป็นเถิดเกาเหล่ากอเดียวกัน ความเชื่ออีกสิ่งหนึ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจชาวบ้านในหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มให้มีความรัก สามัคคี และ เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันแม้จะมีโชติปาตที่ต่างกันก็ตาม นั่นก็คือความเชื่อเรื่อง ผีเจ้าบ้าน อันเป็นความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นแต่สามารถยึดโยงจิตใจของชาวบ้านหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มทั้งที่เป็นสมาชิกเก่าหรือสมาชิกใหม่ที่เพิ่งจะย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มก็ตาม นั่นก็คือ การนับถือศาลเจ้าพ่ออัมพร ซึ่งชาวบ้านห้วยต้นดุ่มมีความเชื่อว่าท่านเจ้าพ่ออัมพร เป็นผีเจ้าบ้านที่คอยปกป้องรักษาชาวบ้านและหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ก็จะมีพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความเคารพนับถือ ก็คือการนำข้าวปลาอาหารมาทำการเซ่นไหว้เป็นประจำทุกปี ปีละ 2 ครั้ง จนกลายเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

แม้ว่าเทคโนโลยีหรือยุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไป มีความก้าวหน้าทันสมัยเพียงใด แต่หมู่บ้านห้วยต้นดุ่มยังคงรักษาและสืบทอดประเพณี และการนับถือผีเจ้าบ้านอยู่ได้ ความเชื่อดังกล่าว ส่งผลให้การคงอยู่ของความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความเป็นพวกพ้องเดียวกัน การขอความร่วมมือจากชาวบ้านในหมู่บ้านห้วยต้นดุ่มเพื่อทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม จึงสามารถทำได้โดยง่าย ซึ่งมีภาพที่สะท้อนให้เห็นและยืนยันความเสียสละของชาวบ้านได้ อาทิเช่น การร่วมแรงกันแผ้วถางที่รกร้างเพื่อสร้างโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยลาน หรือ การช่วยกันสร้างอาคารเรียนชั่วคราวให้กับโรงเรียนชุมชนบ้านห้วยลาน ที่เรียกกันว่า “อาคารคอกม้า” หรือ แม้แต่การเสียสละทรัพย์เพื่อสร้างกำแพงวัดบุญชุมเป็นต้น ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ผลการศึกษาข้างต้นนับได้ว่า “ทุนทางสังคม” มีอยู่และเกิดขึ้นพร้อมกับหมู่บ้านห้วยต้นดุ่ม